

ספר השירים

על השער האחורי של העטיפה מצוטט מבקר צעיר, הסבור כי שדה הינו משורר שאינו מגויס "לשירותה של אידיאולוגיה מוסדית כלשהי, זרם ספרותי או אופנה". מסתבר מכאן כי כל משוררינו האחרים משרתים הם ואילו שדה הינו אדון יחידי על שירתו העצמנית, הצומחת "מן החיים עצמם". דומה כי הגדרה זו לוקה בפגם גדול. דווקא שדה הוא משרתה של אידיאולוגיה, או מוטב—של תפיסת-עולם בלתי-משתנה הכופה עצמה על סיפוריו, שי" ריו ורשמיהםסע שלו. הריהו המשורר המאמין בייעודה של השירה כאקט של קדושה. הוא נצמד בכל און אל פילוסופיית-החיים שלו וצומו ממנה, לא מן החיים עצמם. כל משמ" עותם של חיים אלה, הנגלים לעיני שדה, באה להם מתוך השקפת-העולם המסוגרת וההדוקה, שספק אם ההגדרה "דתית" מתאימה להם. מכלי-מקום, ייחודו של שדה הוא בהשקפת העולם אותה משרתת כתיבתו וברדר הביטוי השירי התואמת להפליא השקפה זו.

"אכן מהו האדם, מהו האדם! והעולם מהו! / ישימוך קרח אינופני הוא העולם, ודרך היינו עליו / רק חוט של דם" ("יייעד המשורר"). כל שירתו של שדה מבקשת להשיג את "פשר כוונת האלוהים / אודות קיומו האישי והלא-נשנה של האדם", זוהי, אפוא, שירה "על מצבו של האדם", בין לידה ומוות, בין חיים וחלים, בין ראשית ואחרית, בין נגלה ונסתר. בשמתו, רוח חייו, של האדם, מה פשר מעשיה עליי-אדמות? "על האדמה המרחפת / רובצת היא בעלטה. / במערב גוטה שמש-לידחה, / במזרח עולה סהר-מותה. / היא שותקת. רק לרגעים / תיליל מול המזרות. / יש אשר את עצמה תשוך, או האש תמלמל ומירות" ("על

מצבו של האדם"). שיר מגובש ורבי-עצמה זה מביא את תשובתו של פנחס שדה לשאלה. פילוסופיית-החיים-והמוות היא שילוב של מחשבה מיסטית, דמות-עולם מיתולוגית ות-פיסת-עולם ניטשיאנית כמעט. יכול הקורא להתמרד נגד שילוש זה, אך אין הוא יכול שלא להתרשם מן הריכוז והתמציתיות.

שירי שדה דומים ליהלום המסוגל לחתוך כל מתכת יכל מגן ולחדור עד לב הבשר, אל אימת קיומו הארעי של האדם, אל אפסי היכולת להבין. "אף החכם מכל אדם / לא יוכל הבן מהו גרגר חול", והמשורר שדה, שלא כמו בייכוח עם שר-החץ בחלום, אינו מתקשה לענות ואינו "כאישי אשר יגמגם"; תשובתו מצויה עמו לפרש את הנסתר ולתת ביטוי להד העמום המתנגב לתוך חיי האדם האחד מן הנסתר חכר-הפשר. וגם את פת' רינו אחד, הנה דרך הצגת השאלה והצבת הפתרון—יש בהן תמיד איכות סגולית ואל-כימיה נדירה של פאתטיות, השלמה, כוח וצבעוניות.

אסופת השירים של פנחס שדה, הכוללת שי" רים שכתב מאז 1947 ועד 1970, מצביעה על עקיבות והשתכללות. מה שיש לשדה לומר הוא בעל ייחוד בשירה העברית. ייחוד זה דחק אותו אמנם לקרן-זווית של השירה הלאימית-הישראלית ואף לקרן-זווית של שירת החוויה האישית, משום שהחוויה האי-שית של שדה אינה עשויה על-הרוב לדבר אל הקורא הרגיל, אלא אם כן הוא "הימו מיסטיקוס" כשדה עצמו. אך זוהי שירה בעלת סגולות ייחודיות ונדירות הראייה למירב תשומת-הלב וההערכה.

ז. ש.

פולמוס היין

בנימין גלאי הולך לפי דרכו המיוחדת—עירי בוב ישן וחדש בלשון העברית, מתוך שימוש

• בנימין גלאי: פולמוס היין בחצר ארמילוס ה'XVII' עלך פיליפ (ציורים וקולאזים: אמציה כץ); הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1969; 54 עמ'.

• פנחס שדה: ספר השירים; הוצאת שוקן, 1970; 175 עמ'.

הגדולה שנתגלגלה בעטיו של המחסור. הזלי-
לה והסביאה כילו את כל מלאי המזון והיי-
נוח. "הלכה התרגימא אחר התלגימא", מקונן
ארמילוס המלך בסימו של הפולמוס בפרק
האחרון, "המלך בוכה". כל התיאורים נאים
בזכות הצבעים החיים אשר ישווה גלאי
לדמיותי המשעשעות. לא מעט מסייע לו
כך אמציה כץ בציורים ובקולאזים שלו,
המשתלבים יפה באווירת הספר כולו ומוסי-
פים לווייתן לטקסט של בנימין גלאי.

לילה גבוה

כאשר קוראים לשירים "שירים בני זמננו"
מתכוונים, כנראה, לביטול כל הסייגים ולפרי-
צת כל הגדרות. לפי תפיסה זו מתיר המודר-
ניזם את כל אשר יעלה הנייר ומשובת-ירוחו
על המחבר, הכותב מחוץ למסגרות המקובלות
והוא מסיר כל רסן מעל שגיונותיו. ספר
השירים "לילה גבוה" הוא דוגמה מאלפת
כיצד לא צריך לכתוב שירים וכיצד משתמ-
שים שלא-כהלכה בכתיב השירה.

אפשר לבו של המחבר עולה על גדותיו
מרב התחושות וההוויות החומרות בקרב.
נניח לו ליהנות מן הספק, ולאחר מאמץ
לא קטן נודה בעובדת-יסוד זו. אך מכאן ועד
להבעה עוד רבה הדרך. וכשמנסים להיעזר
בסוד של "קפיצת הדרך", שרק מעטים ומחוג-
גים ביותר זוכים לה, הרי הכשלון לפתח
רובץ. כך נכשל אסף בן-נר באסופת שיריו,
"לילה גבוה".

אין בספר אף שיר אחד מושלם וברור. כל
שמונים-יורבעה, העמודים זרועים שורות
בודדות ללא כל פיסוק, שאילו באו לכנס
יחד היו תופסות אולי, לכל היותר, עשרה
עמודים. יש עמוד (86) שכולה בו רק הצי-
מלה: "לה...", ויש עמודים הכוללים שורה
אחת או שתי-שלוש. שיטה כזו טובה-אולי,
באלפי הסתייגויות-כאשר כל מלה שתמלט

רב ביותר ב"ליצנייה פואטיקה" שלו. וכך
הוא מתיר אסורים, סומך נופלים וזוקף כפוי
פים בלשון ובסגנון, נזקק לארמית ולפסבדו-
ארמית ועושה באוצרות הלשון כאדם העושה
בתוך שלו. לפעמים מעשי-הליצנות שלו
מושכים עליהם חוט של חן ושל הנאה, ואם
גם נשכחים הדברים מיד לאחר קריאתם הרי
עצם קריאתם משעשעת.

הנאה ביותר בכתיבתו של בנימין גלאי הוא
יסוד הישן שבסגנונו. יודע הוא לצרף צירוי-
פים פיים בלא להוציא ישן מפני חדש ולא
עוד אלא הוא מוסיף לו גון וטעם. בכך הוא
מצליח להחיות ניבים ודימויים מעולם המק-
רא והתלמוד ולשוות להם משמעות מודרנית,
המשתלבת בדרך אורגנית בסגנון המודרני
שלו. כל זה בא לו בכוח החוש הלשוני
המצויין שלו.

"פולמוס היין" אינו אלא המנון לשוני מיוחד
לגלאי. הפרק הראשון, על מיתחה של המל-
כה, מסתיים בבית זה: "יום אחד, / נתפרפר
בגרונה דובדבן. / הדיחווה, בדין הטיפה
המרה, / גם ביין אדום, / גם ביין לבן...
/ אותו לילה— / הלכה המורה!" "הטיפה
המרה" מקירה בדברי אחרונים, ואילו "הלכה
המורה טרפון" באה ממסכת סנהדרין שבתל-
מוד. ואם נוסיף למרגליות אלו את ה"נתפרפר
בגרונה" ואת "הדיחווה", נקבל צירוף גלאי
טיפוסי משעשע ומושך את העין בעשרו
הלשוני.

והרי תיאור של חצר ארמון פיליפי: "מן
הגדולות והיפות, / הומה ומוזמזמת, שוקקת
מרכבות / מפותחות פיתוחיירי, מכורכבות /
רתומות לשמונה, / רתומות לארבעה, /
זו הולכת, זו באה / זו מסופכת, זו פתוחה /
זו מעוטרת, משהוה / כרמיל סומק, שלטי
בית אב, / מחטבת עץ אגוז, / זו מפרפרת,
בוהב". תמונת החצר ניתנת בגונים ובקולות,
במראות ובריחות. התיאור מתמזג לצורך,
והצירוף מלא חיים והמיה, ונדמה כי לנגד
עינינו מתרחשת כל התמולה החביבה הזו,
ואין העין והאוזן שבעות מן העושר הרב
שהביא המחבר בכליו.

וכך מתאר גלאי את חצרו של המלך על
שריו ועל מנהגיו, עד שהגיעה הפורענות

* אסף בן-נר: לילה גבוה (68—1958); הוצאת
שירים בני זמננו, 1970; 88 עמ'.